

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Υπτγος ε.α. Παναγιώτης Κοτρωνάκης

"Κρήτη γεννήτρα παλικαριών
Κρήτη μου πρωτοπόρα
όποτε και όπου χρειασθεί
τηνέ τιμάς τη χώρα".

"Κρήτη μου όμορφο νησί
μεγάλη η λεβεντιά σου
θεριά σε πολεμήσανε
μα πέσανε μπροστά σου".

"Οι Κρητικοί με την αυτοθυσία τους
άφησαν άφωνη όλη την οικουμένη
και με τον ηρωισμό τους μπολιάσανε
την Ευρώπη την τόσο φοβισμένη".

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από το 1913 ίσαμε το 1941, η Κρήτη περνά την πρώτη περίοδο της ελευθερίας της. Για πρώτη φορά, ύστερα από μια μακρά σειρά αιώνων, για 28 χρόνια δεν πατά στα χώματά της κατακτητής. Εντούτοις, συμμετέχει σε όλους τους εθνικούς αγώνες και με τον ηρωισμό των παλικαριών της, γράφει καινούριες σελίδες δόξας στη Μακεδονία και την Μ. Ασία, ώσπου το πρωί της 20ης Μαΐου 1941, τα χιτλερικά αεροπλάνα αδειάζουν από τις κοιλιές τους το θάνατο πάνω στην Κρητική γη. Η ναζιστική στρατιωτική ηγεσία με το πολεμικό σχέδιο Merkur (ΕΡΜΗΣ), χτυπούσε από τις 14 Μαΐου στρατηγικούς στόχους της Κρήτης. Ο αρχηγός της γερμανικής αεροπορίας Γκαίρινγκ με τον υπαρχηγό του Στούντεντ επέβλεψαν προσωπικά την εκτέλεση των σχεδίων. Δεν είχαν προβλέψει όμως την αγωνιστικότητα της αδούλωτης κρητικής ψυχής, που έκαμε τον κόσμο ολόκληρο να μείνει άφωνος μπροστά στην αυτοθυσία και τον ηρωισμό των Κρητικών, σ' έναν άνισο από κάθε άποψη αγώνα.

Η Κρήτη ήταν το 1941 "ανοχύρωτη πόλη". Στο νησί υπήρχαν ελάχιστες δυνάμεις Άγγλων, Νεοζηλανδών και Αυστραλών (2α ΝΖ ΜΕΡΑΡΧΙΑ, 19η Αυστραλιανή Ταξιαρχία, 14η Βρετανική Ταξιαρχία και το Συγκρότημα Εθνικής Οργανώσεως Κινητής Άμυνας), Οκτώ (8) Συντάγματα Πεζικού, τα έμπεδα ΧΑΝΙΩΝ - ΡΕΘΥΜΝΟΥ - ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, η Σχολή Οπλιτών Χωρ/κης και η 1η Τάξη της Σχολής Ευελπίδων. Η V Μεραρχία είχε δυστυχώς αποκλεισθεί στην ηπειρωτική Ελλάδα, μετά τον ένδοξο αγώνα της στη Βόρειο Ήπειρο.

Το πρωί της 20ης Μαΐου 1941 πέφτουν οι πρώτοι αλεξιπτωτιστές στο Μάλεμε Χανίων, το μεσημέρι στο Ρέθυμνο και το απόγευμα στο Ηράκλειο. Εκείνη τη στιγμή άρχισε η πιο φοβερή και παράξενη μάχη της ιστορίας, "Η Μάχη της Κρήτης".

Ο άμαχος πληθυσμός του νησιού, γυναίκες, άνδρες, γέροντες και παιδιά ξεσηκώθηκαν εναντίον της πιο σκληροτράχηλης πολεμικής μηχανής που είχε γνωρίσει μέχρι τότε η ανθρωπότητα, για να υπερασπισθούν την ελευθερία της πατρίδας τους. Είναι χαρακτηριστικός ο διάλογος της μάνας και του γιου, όπως μας τραγουδά το σχετικό ριζίτικο.

"Γιεύγεσαι γιέ μου γιεύγεσαι/κι οι Γερμανοί πλακώσαν
πρόβαλε Μάνα μου να δεις/πόσες χιλιάδες είναι
κι αν είναι δυο, να φεύγωμε/ κι αν είναι τρεις να πίνω
κι αν είναι περισσότεροι/ δώσε μου τ' άρματά μου
να τώνε δείξω Μάνα μου/ πώς πολεμούν οι άνδρες.

Οι απώλειες των Γερμανών ήταν τρομακτικές: 2000 επίλεκτοι αλεξιπτωτιστές νεκροί, 200 αεροπλάνα κατερρίφθησαν και 150 υπέστησαν σοβαρές ζημιές, η δε 7η αερομεταφερόμενη Μεραρχία του Γ' Ράιχ διαλύθηκε. Μετά από αυτή την καταστροφή, ο Χίτλερ ομολόγησε: "Η Κρήτη απέδειξε ότι οι μεγάλες μέρες των αλεξιπτωτιστών τέλειωσαν".

Η Κρήτη όμως μετά από λίγες ημέρες λύγισε κάτω από το βάρος της ναζιστικής πολεμικής μηχανής. Στις 27 Μαΐου 1941, οι Γερμανοί κατέλαβαν τα Χανιά. Στις 29 του ίδιου μήνα κατέλαβαν το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο και στις 31 Μαΐου άρχισε στην Κρήτη η νύχτα της ναζιστικής κατοχής. Τα αντίποινα για την αντίσταση του λαού της ήταν το τίμημα που πλήρωσε για άλλη μια φορά η Κρήτη, γιατί ήθελε να 'ναι λεύτερη.

Ιδού το σχετικό δίστιχο που αναφέρεται στην Ελευθερία:

"Χωρίς νεκρούς η λευτεριά/ζάλο η παντέρμη δεν κάνει
γιατί εκείνη βρίσκεται/ στου τουφεκιού την κάνη".

Πρόκειται, πραγματικά να τονίσω τη σημασία ενός γεγονότος, που το ύψος του το κάνει να φαίνεται απίστευτος μύθος και που ταλαιπωρεί φοβερά τη λογική των πρακτικών και των φρονίμων και πρέπει όχι μόνο να ικανοποιήσω αυτούς που το έζησαν, τους ένδοξους αγωνιστές, και εκείνους που θα το διαβάσουν, αλλά κι εκείνους που λείπουν, τους επώνυμους και ανώνυμους της Μάχης της Κρήτης. Τούτο είναι πολύ δύσκολο, αφού όπως παρατήρησε και ο Θουκυδίδης "οι ειδότες μελετητές" θεωρούν πάντοτε τον γράφοντα κατώτερο από τα γεγονότα, που οι ίδιοι έζησαν, αλλά τουλάχιστον να πείσω τους "μη ειδότας". Και αυτό, γιατί μόνο τότε θα εκπληρωθεί ο φρονηματικός σκοπός του πονήματος, όταν όλοι πιστέψουν πως υπάρχουν περιπτώσεις, όπου η πνοή της ελληνικής παραδόσεως ανατρέπει τους χοϊκούς νόμους της φρονιμάδας, για να υψωθεί στη θέση του, χαλύβδινος, αστραφτερός και ωραίος, ο νόμος με την αμίμητη παραστατικότητα, ο ξανθός Δωριεύς, όταν ανακάλυψε πως τα πυκνά βέλη των βαρβάρων είναι θαυμάσιο προστατευτικό από τον ήλιο. Και μια από τις περιπτώσεις αυτές είναι η Μάχη της Κρήτης.

2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ

α. Φυσιογνωμία της Μάχης

Θα ήταν λάθος να νομίσουμε πως η Μάχη της Κρήτης με την σκληρότητά της και την περιφρόνηση που διαδηλώνει προς την ανθρώπινη ζωή, είναι απλή έκρηξη πολεμοφιλίας και θα ήταν λάθος μέγα, γιατί ο Κρητικός είναι, όσο κανένας άλλος τρυφερός εραστής της ζωής - της ωραίας ζωής. Ας τον παρακολουθήσουμε στις 21 του Μάη, δύο ημέρες μετά την έναρξη της μάχης, όχι όμως στο πεδίο της μάχης. Στους ανοιξιάτικους κάμπους, όπου οι παπαρούνες καταφλέγουν με μικρούς πίδακες φωτιάς τα πράσινα χόρτα ή στις ανθισμένες πλαγιές των βουνών, όπου οι φασκομηλιές αναπέμπουν άρρητο θυμίαμα ευωδίας, εκεί, κοντά σε κάποια "παγάν λαλέουσα" κατάλευκα εκκλησάκια ιδρυμένα στην μνήμη του Αγίου Κων/νου και της Αγίας Ελένης πλημμυρίζουν από την πολύχρωμη γιορταστική παρουσία των Κρητικών.

Εκεί μετά τη λειτουργία, που αντήχησε σαν γλυκύτατος ειρηνικός ύμνος, πάνω στα

χόρτα θα απλωθούν χαρούμενες συντροφίες, θα λάμπουν οι πλουμιστές μπατανιές, θα ανοιχτούν οι ξομπλιαστές βούργιες και θα αστράψουν στις ακτίνες του ήλιου και των ερωτευμένων ματιών ολοπόρφυρα τα ποτήρια. Εκεί στους ανοιξιάτικους κάμπους και στις ανθισμένες πλαγιές, θα αναδώσουν τον ύμνο της ζωής και της αγάπης, μαζί με τα πουλιά και τις χορδές της κρητικής λύρας. Όμως, ας αφήσουμε τον ποιητή να συνεχίσει παραστατικότερα την προβολή της ειρηνικής εικόνας.

"Τρεις δίπλες στένουν το χορό οι νιές με τσι λεβέντες.
Την Κυριακή απολείουργα στον πλάτανο αποκάτω
κι ο γεις τ' άλλου κρυφογελά, μπολιάζει ο γεις τον άλλο
κι αφού τα τραπεζόπουλα οι γέροι καμαρώνουν.
Άσπρα φορούν οι κοπελιές και τσόχινα οι ντελήδες
κι άσπρα σαρικομάνδηλα κι αβάρσαμο σ' αυτί ντους.
Τη μέρα ζεύκει τη δουλειά, τη νύκτα χαίροντ' ύπνο
και τρων του κάμπου τσι χαρές κι αλληλοκαμαρώνουν.
Χαίρεται η μάνα το παιδί, και γάλα το κοπέλι
κι αγγόνια και δισέγγονα οι παπουδολαλάδες.
Οι φούρνοι ψήνουν φτάζυμα, οι τάβλες είναι στρωμένες
και τσ' εκκλησιές πασίχαρα στεφάνια και βαφτίσια".

Αυτή είναι η Κρήτη της ειρήνης, η Κρήτη της ομορφιάς και της αγάπης, η χώρα του λαμπρότατου πορτοκαλιού, η Κρήτη "των κελαϊδισμών", όπως επιγραμματικά τη βάφτισε ο Κωστής Παλαμάς. Η άλλη Κρήτη των αρμάτων, η τραχιά χώρα του καστανόχρωμου πρίνου, σαν να μην υπήρξε ποτέ! Συμβαίνει με την ψυχή του Κρητικού ότι και με το τοπίο της Κρήτης. Το τοπίο της Κρήτης δεν παίζει, δεν ρητορεύει. Είναι δυνατό και συγκρατημένο. Μα ανάμεσα από τις αυστηρές γραμμές του, ξεχωρίζεις απροσδόκητη ευαισθησία και τρυφεράδα. Σε απάνεμες γούβες μοσχοβολούν οι λεμονιές και πέρα από τη θάλασσα ξεχύνεται αστείρευτη ποίηση.
Να πως το τραγούδησε ο ποιητής:

"Αστραποβρόντια, κεραυνοί/ άγριος καιρός μ' αντάρες
ο Ψηλορείτης κάτασπρος/ κι' οι Σφακιανές μαδάρες
Ξεφρενιασμένη η θάλασσα/ με κύματα πελώρια
Ορμά με λύσσα σαν θεριό/ τσι Γερμανούς να πνίξει,
γιατ' ήρθαν να σκλαβώσουνε/ την ξακουσμένη Κρήτη.
(Κρήτη μας, Μάνα τσ' Αντρείας).

Δεν είναι λοιπόν δίκαιο να αποδίδεται ο σκληρός αγώνας της Κρήτης το Μάη του 1941 σε μια τυφλή τόλμη, που γεννιέται από τον ενστικτώδη έρωτα του πολέμου και από την έμφυτη αποστροφή της ειρηνικής ζωής.

β. Ηθική του αγώνα

Από την άποψη της ηθικής μια τέτοια εκτίμηση αλλάζει τη Μάχη της Κρήτης από δραματική πράξη αρετής σ' απλό ευχάριστο παιχνιδάκι. Αληθινά η Κρήτη των αρμάτων χωρίς την Κρήτη των κελαϊδισμών, η Κρήτη του αίματος χωρίς την Κρήτη της τρυφερότητας, δε θά 'ταν πια ο τραγικός πρωταγωνιστής της ελληνικής ιστορίας. Η άρνηση της ζωής χωρίς την ταυτόχρονη λατρεία της, αφαιρεί κάθε δραματικό στοιχείο από την πράξη της θυσίας. Κι αυτός ακόμα ο σταυρωμένος Χριστός, πήρε

απροσμέτρητο δραματικό ύφος, όταν ταλαιπωρημένος ζήτησε από τον πατέρα του την παρέλευση του ποτηρίου. Γιατί το υψηλό θεμελιώθηκε πάντοτε στη θέση και στην αντίθεση.

Η Μάχη της Κρήτης δεν ερμηνεύεται σωστά μόνο με την Κρήτη της Μάχης.

Θεμελιώνεται πολύ βαθύτερα και για τούτο στέκεται πολύ ψηλά.

Βέβαια, η Μάχη της Κρήτης στη γενικότητά της είναι μια σύγκρουση των λίγων συντεταγμένων ελληνικών και συμμαχικών στρατιωτικών μονάδων με τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές. Κάτω από τούτο το σχήμα δεν έχει άλλη ιδορρυθμία, παρά μόνο πως για πρώτη φορά προσπαθούν να κυριέψουν μια χώρα μόνον από τον αέρα.

Παράλληλα όμως προς τη μάχη αυτή, τη σχεδόν κανονική, έγινε και μια άλλη πρωτοφανής και ηθικώς ασύγκριτα σημαντικότερη από την πρώτη.

γ. Μοναδικότητα της Μάχης

Ένας λαός άοπλος, εντελώς αυθόρμητα σπεύδει να συγκρουσθεί με το πιο βαριά εξοπλισμένο κράτος του κόσμου, που η επίθεσή του γίνεται με τα πιο καινούρια πολεμικά μέσα.

Η αυθόρμητη αυτή σύγκρουση του μικρού λαού με το παμμέγιστο κράτος, γίνεται ασύλληπτη, όταν αναλογιστούμε πως το λαό αυτό τον αποτελούσαν κυρίως άνδρες ηλικιωμένοι, γυναίκες και παιδιά, γιατί η νεολαία του πολεμούσε σ' άγια υπερπόντια μέτωπα.

Στα χρόνια εκείνα, όπου σ' ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη είχε επικρατήσει σαν Summer Ius ο βρυχηθμός των τυράννων του Βερολίνου και της Ρώμης, ο βρυχηθμός των στούκας και των τεθωρακισμένων - και ο λαός εκείνος που ξεσηκώθηκε κάποτε από την πνοή του Καμίλου Ντεμουλέν και έκαψε μέσα σε ώρες την αιώνια Βαστίλη, παραδινόταν πάνοπλος μέσα στο ιστορικό βαγόνι της Αμιένης, στα χρόνια εκείνα, όπου "η αρετή εμετρείτο με το πετρέλαιο", βρέθηκαν εδώ στην Κρήτη γυναίκες και άντρες, ισχνοί από τις στερήσεις και την πίκρα - πολλοί είχαν χάσει τα παιδιά τους στην Αλβανία, άλλοι δεν ήξεραν τι είχαν απογίνει μετά την κατάληψη της Αθήνας - για ν' αποτελέσουν τις λαμπρές εκείνες ομάδες των ελευθέρων μαχητών, που τρόμαξαν με την κόψη του μαχαιριού και τη λάμψη των βλεμμάτων τους τον ατρόμητο επιδρομέα και, με την αντίστασή τους αυτή, διακήρυξαν για μια ακόμα φορά στον κόσμο τα δικαιώματα του ανθρώπου κι ύψωσαν πάλι, την αρετή στη θέση της, πάνω από το χάλυβα και το πετρέλαιο.

Τι έσπρωξε εκείνα τα ισχνά και πικραμένα στήθη ν' αντισταθούν στο χάλυβα; Όχι βέβαια η απερίσκεπτη και ψιλή πολεμοφιλία, που έσπρωξε ξαρμάτωτους ανθρώπους να συγκρουσθούν με τα εναέρια τάγματα των Γερμανών, ενώ ήξεραν πολύ καλά πως ο θάνατος έφτανε.

Οι Κρητικοί αγαπούσαν πάντοτε τη ζωή, ώστε να μη θέλουν ν' αυτοκτονήσουν. Κάτι άλλο τους έσπρωξε αυτούς τους μανιασμένους εραστές της ζωής στη θανάσιμη μάχη. Κι αυτό το "κάτι" σπάρθηκε κάτω από τη σκιά των βελών στις Θερμοπύλες και βλάστησε θριαμβευτικά στην Κρήτη, κάτω από τη σκιά των στούκας.

δ. Λογική εξίσωση της Μάχης

Ας ορίσουμε όμως ακριβέστερα τις έννοιες. Υπάρχει μια λογική εξίσωση, που θα μας βοηθήσει να καθορίσουμε το άγνωστο, το "κάτι" του προβλήματός μας.

Την εξίσωση αυτή την παίρνουμε από το αθάνατο κείμενο του Επιταφίου "το ευδαίμον το ελεύθερον, το δ' ελεύθερον το εύψυχον κρίναντες μην περιοράσθε τους πολεμικούς κινδύνους". Δεν θα επιχειρήσω να ερμηνεύσω το απόσπασμα τούτο.

Είναι πάνω από τις δυνάμεις μου.

Θα δώσω όμως την αριστοτεχνική μετάφραση που φιλοτέχνησε - χωρίς να γνωρίζει καν την ύπαρξη του Θουκιδίδη - άλλος μεταφραστής, πολύ πίο αρμόδιος από κάθε

φιλόλογο, ο Κων/νος Κανάρης.

Ήταν κοντά στο τέλος της ζωής του ο Ψαριανός ναύαρχος, όταν, εκεί στο ιστορικό σπιτάκι του στην Κυψέλη όπου αναπαύοταν, δέχτηκε ένα απόγευμα μια επίσκεψη. Οι επισκέπτες του ήταν τρεις μαθητές τελειόφοιτοι του αθηναϊκού γυμνασίου. Πήγαν για να ζητήσουν τη λύση μιας απορίας. Μίλησε ο τολμηρότερος απ' αυτούς ο Άγγελος Βλάχος.

- Ναύαρχε, του είπε. Μάθαμε στην ιστορία το κατόρθωμά σας στη Χίο, όλα τα καταλάβαμε. Πώς περάσατε ανάμεσα από τον τουρκικό στόλο, πώς κολλήσατε το πυρπολικό σας στη ναυαρχίδα, πώς δώσατε φωτιά, όλα τα καταλάβαμε. Μένει όμως κάτι που δεν καταλάβαμε. Όταν, αφού δώσατε φωτιά στο πυρπολικό θελήσατε να απομακρυνθείτε, οι ναύτες σας είδαν με τρόπο πως τα σχοινιά του πλοίου σας είχαν μπλεχθεί με τα σχοινιά των μπουρλότων με τέτοιο τρόπο, που φαινόταν αδύνατο να ξεμπλεχτούν. Και στο μεταξύ, από λεπτό σε λεπτό, θα άναβε το μπαρουτί της ναυαρχίδας και θα σας έκαιγε όλους. Εσείς τότε ήρεμα - ήρεμα λύσατε τους κόμπους, σαν να μη συνέβαινε τίποτα. Τι ήταν αυτό που σας έκαμε τόσο ψύχραιμο;

- Είχα ελευθερωθεί. Απάντησε απλά ο ναύαρχος.

- Δηλαδή; Ρώτησε ο μαθητής.

- Να, πριν ξεκινήσω απ' τα Ψαρά, πήγα στην εκκλησία του Αι-Νικόλα, έκαμα το σταυρό μου, προσκύνησα την εικόνα του Αγίου και ύστερα είπα στον εαυτό μου: "Καπετάν Κωνσταντή θα πεθάνεις". Έτσι αποφασισμένος και λεύτερος έτρεξα χωρίς φόβο με το μπουρλότο μου στη Χίο, σαν να πήγαινα σε πανηγύρι.

Στην απλή αυτή αφήγηση, η ψύχραιμη περιφρόνηση του κινδύνου, το "μην περιοράσθαι τους πολεμικούς κινδύνους" φαίνεται, όπως και στον Επιτάφιο, σαν να προέρχεται από την ταυτότητα: Ευδαιμονία = Ελευθερία = Ευψυχία, ταυτότητα που συμπυκνώνεται απλά στη φράση "Καπετάν Κωνσταντή θα πεθάνεις".

Δεν αναφέρω τούτη την ερμηνεία μόνο για την καθαρότητά της. Το έκαμα και για έναν άλλο σπουδαιότερο λόγο. Αν το νόημα της ελευθερίας όπως σμιλεύτηκε στο μάρμαρο της αιωνιότητας από το Θουκυδίδη, ζει ύστερα από είκοσι τρεις (23) αιώνες στην ψυχή του λαού - και ο Κανάρης ήταν μια πολύ γνήσια έκφραση του λαού - αυτό σημαίνει πως το νόημα τούτο δεν είναι φιλολογικό πλάσμα.

Είναι αίμα ζωντανό, που ποτίζει και τη νέα ελληνική ιστορία, όπως αποδείχτηκε από τις άφθονες σπουδές του τελευταίου πολέμου και ξεχωριστά από τη Μάχη της Κρήτης, που ήταν μια μάχη λαϊκή.

ε.Ο ιδιόρρυθμος έρωτας των Κρητών για την ελευθερία

Η δίψα για την ελευθερία, την ευτυχία, ήταν αυτή που έσπρωξε τους Κρητικούς στη γενναία αντιμετώπιση του κινδύνου το Μάη του 1941. Και ο έρωτας αυτός "ανίκητος μάχαν" όπως και ο άλλος, ταυτίζει σε σύνθεση, αληθινά δραματική, τον έρωτα της ζωής με τον έρωτα του θανάτου.

Εκείνος που θέλει να συλλάβει τις αληθινές διαστάσεις ενός ιστορικού γεγονότος, πρέπει σύμφωνα με την καθιερωμένη νομολογία της ιστορίας να το κρίνει ανάλογα:

(1) Με την ψυχική ορμή που το κίνησε.

(2) Με τον ηθικό νόμο που το στερεώνει και

(3) Με τη συμβολή του στην ανθρώπινη πρόοδο.

Έρωτας της ελευθερίας. Η ίδια εκείνη λαχτάρα που κίνησε τους Κρητικούς στις οχτώ αιματόβρεχτες επαναστάσεις του 19ου αιώνα, αριθμός πρωτοφανής στην παγκόσμια ιστορία.

Η ίδια ασυγκράτητη αγάπη, που μεταμόρφωσε τη γλυκύτατη παπαδοπούλα της Κριτσάς σε αδάμαστο πρωτοπαλίκαρο του Καπετάν Καζάνη.

Η ωραία εκείνη και ειρηνική κοπέλα, όταν κινδύνεψε να γίνει θύμα της βίας του Αγά

της περιοχής, λησμόνησε τον αργαλειό της, άρπαξε το μαχαίρι της "και δώσ' του μόνο μαχαιριές στο στήθος επελέκα. Όρσε, του λέει άπιστε, που θες Ρωμιά γυναίκα", καθώς αφηγείται ο χρονικογράφος του Μεραμπέλλου.

Η ίδια ευγενέστατη ορμή κίνησε τη Μάχη της Κρήτης, γιατί η Κρήτη, όσο ειρηνόφιλη κι αν είναι, στη φωτιά απαντά πάντοτε με φωτιά - και θά 'φτανε και μόνη της η ορμή τούτη να στερεώσει ηθικά τον αγώνα του Μάη του 1941.

Όμως οι Κρητικοί τότε εκτελούσαν και έναν ύψιστο νόμο της ελληνικής ιστορίας: "Αμύνονταν για την πατρίδα". Σε τούτο το νησί ατένιζαν στενάζοντας όλοι οι Έλληνες. Σε τούτο το νησί στράφηκαν με αγωνία οι ελεύθεροι άνθρωποι του κόσμου. Σε τούτο το νησί είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους, μαζί μ' όλους τους άλλους, "οι νεκροί και οι αγέννητοι", περιμένοντας απ' αυτό την ανάσταση και τη ζωή και το νησί απάντησε. Και ρίγησαν από χαρά οι άνεμοι κι έφεραν σ' όλο τον κόσμο την πολυσήμαντη απάντησή του. Γιατί η απάντηση τούτη ήταν νέα περίλαμπρη κατάφαση της αρετής.

Ο ποιητής - εξάγγελος εθνικός- με τραχείς και πλαστικούς στίχους, σκιαγραφεί το ελληνικό χρέος.

"Γνώμες καρδιές, όσοι Έλληνες, ό,τι είστε μην ξεχνάτε
δεν είστε από τα χέρια σας μονάχα. Όχι.

Χρωστάτε και σ' όσους ήλθαν πέρασαν, θα 'ρθούνε
θα περάσουν Κριτές θα μας δικάσουν οι αγέννητοι
νεκροί"

στ. Το παράτολμο της Μάχης

Η περιώνυμη μάχη ήταν πρωτότυπη και παράτολμη μάχη της ιστορίας των πολέμων. Ήταν η τελευταία επί ελληνικού εδάφους μάχη του ενδόξου πολέμου 1940 - 1941, του οποίου η χρονική διάρκεια περικλείεται μεταξύ της χαραυγής της 28ης Οκτ 1940 και της 29ης Μαΐ 1941.

"Τότε εσίγησαν οριστικώς και εις την Κρήτην τα πυρά, συγκεκριημένων τμημάτων του Ελληνικού Στρατού, έσβησε το φως, και το ζοφερόν σκότος εβύθισεν εις την φρίκην και την δυστυχία τον μαρτυρικόν μας λαόν."

Εκείνο όμως που προσδίδει εξαιρετική πρωτοτυπία και το παράτολμο στη Μάχη της Κρήτης είναι η αμφίπλευρη ιδιοτυπία του χαρακτήρα της.

Οι επιδρομείς επιτέθηκαν από τον αέρα, γεγονός και θέαμα, το οποίο αντίκρυζε ο κόσμος για πρώτη φορά. Βιβλικές σκηνές της αποκαλύψεως ξετυλίχθηκαν το πρωί της 20ης Μαΐου.

Μετά τον απάνθρωπο βομβαρδισμό των πόλεων και των χωριών, ακατάπαυστα κύματα ανεξάντλητων εκατοντάδων αεροπλάνων διασκόρπιζαν συνεχώς στον ουρανό της Κρήτης αλλεπάλληλα τμήματα πτερωτών επιδρομέων. Αλεξίπτωτα παντός χρώματος κάλυπταν τον ουράνιο χώρο και κατέβαιναν γρήγορα στην γη με άνδρες και κάθε είδους πολεμικό υλικό.

Ρυμουλκούμενα ανεμόπτερα προσγειώνονταν αιφνιδίως και αποβίβαζαν συγκροτημένα άριστα εξοπλισμένα αεραγήματα σε κάθε σημείο των προσβαλλόμενων περιοχών.

Εμβρόντητοι προς στιγμήν οι υπερασπιστές του εδάφους και συνεπαρμένοι ακόμα από το πρωτοφανές ουράνιο θέαμα έπεφταν αμέσως στην πλέον παράδοξη μάχη της πολεμικής ιστορίας, την ιστορική εκείνη μάχη, της οποίας τον ορυμαγδό αντιάλησαν επί δέκα ημέρες και νύκτες οι βαρείς όγκοι των Λευκών Ορέων και του Ψηλορείτη. Η επίθεση κατά της Κρήτης άρχισε. Χαιρετούν τον ερχομό της, βροντερά τουφέκια, αστραπές και αστροπελέκια, χύνουν λάμψη περισσή και φωνή παλικαρίσια απ' την Ίδη και τις Μαδάρες κατεβαίνει. "Θεέ μου πώς τις ορέγομαι/ τις Κρητικές Μαδάρες/ αφού δεν τις πατήσανε/ Τούρκοι - Γερμαναράδες".

"Χαίρε Κρήτη ανδρειωμένη, χαίρε ελεύθερο νησί". Γρήγορη, άμεση εξάπλωση των επιχειρήσεων σε κάθε σημείο του θεάτρου των μαχών δημιούργησε αυτομάτως θάλασσα ανδρών συμπλεκόμενων, σύγχυση και ανατροπή των σχεδίων των επιτιθεμένων και αμυνομένων.

Η μάχη δεν εξελίχθηκε σε στρατηγικά σημεία μακριά από κατοικημένους τόπους, αλλά εντός στις πόλεων και τα χωριά του νησιού. Πριν από τη μάχη και καθ' όλη τη διάρκεια αυτής, απάνθρωπος βομβαρδισμός μετέβαλλε σε συντρίμια τις πόλεις και τα χωριά των προσβαλλόμενων περιοχών.

Ο άμαχος πληθυσμός της Κρήτης βρέθηκε ξαφνικά μπροστά σ' έναν επιδρομέα, ο οποίος χωρίς σεβασμό και χωρίς οίκτο προς τους άοπλους διασκόρπιζε πυρ και σίδηρο προς κάθε σημείο.

Αλεξιπτωτιστές και αεραγήματα του εχθρού εμάχοντο μέσα σε κατοικημένες περιοχές και πυροβολούσαν κάθε πολίτη που επιχειρούσε να διαφύγει τους πυροβολισμούς των αεροπλάνων του.

Ο διαρκής, άμεσος κίνδυνος της ζωής κάποιου και των προσφιλών του προσώπων, ο κίνδυνος πλήρους εξανδραποδισμού του, η γνώριμη στα ρουθούνια τους οσμή της πυρίτιδος, οδήγησαν ενστικτωδώς το λαό της Κρήτης προς το καθήκον να αμυνθεί και την υποχρέωση να πολεμήσει.

Τα λαϊκά αυτά στοιχεία, στα οποία δεν υπολόγιζε ο επιδρομέας, άντλησαν από τη γη των προγόνων ακατάβλητη δύναμη και ακτινοβόλησαν ανυπέβλητη ανθρώπινη ευγένεια και ανωτερότητα.

στ. Η παλαιϊκή άμυνα στη Μάχη

Ο στρατός των ωραιοθανάτων Κρητών και Κρησσών, που δημιουργήθηκε αυτόματα, κατέπληξε συμμάχους και εχθρούς και έδωσε ιδιάζουσα σημασία και χαρακτήρα εις την μάχη.

Η παλαιϊκή άμυνα εφαρμόσθηκε κατά τον καλύτερο τρόπο αυθόρμητα, χωρίς προηγούμενο σχεδιασμό, κι αυτό είναι το αξιοθαύμαστο.

Ας παρακολουθήσουμε μερικά περιστατικά - γεγονότα κατά την εξέλιξη της μάχης για να αντιληφθούμε με ποιο τρόπο υλοποιήθηκε η συνολική άμυνα.

Γεγονός πρώτο: Να πως περιγράφει αξιωματικός των αλεξιπτωτιστών ένα περιστατικό στην περιοχή Γαλατά Χανίων, όπου πραγματοποιήθηκε και η κυρία προσπάθεια των Γερμανών.

"Στο λιγοστό φως της ημέρας θυμάμαι που πετάχθηκε σαν αγρίμι μέσα από τους αγκαθωτούς θάμνους, σαν αστραπή, μια λεβεντόκορμη σιλουέτα, στα μαύρα ντυμένη, με ψηλές μπότες και σαρίκι στο κεφάλι, που δίχως καθυστέρηση φύτεψε με το γερμανικό αυτόματο που κρατούσε, πέντε σφαίρες στο στομάχι δύο αλεξιπτωτιστών. Πριν προλάβουμε να αντιδράσουμε, έπεσε κάτω, γλιστρώντας σαν φίδι μέσα στους θάμνους με δαιμονισμένη ταχύτητα.

Αντιδρώντας γρήγορα, τον κυκλώσαμε και προσπαθήσαμε να τον εξουδετερώσουμε. Όταν έφθασα κοντά του δεν είχε ακόμα πεθάνει. Τα μάτια του ήταν ανοικτά, κατάμαυρα, λες και φοβέριζε τον ερχομό του θανάτου, όμως όλο σχεδόν το κορμί του ήταν χτυπημένο από τα θραύσματα της χειροβομβίδας. Τον σήκωσα και ακούμπησα την πλάτη του στον κορμό μιας χοντλής ελιάς, ειλικρινά με είχε συναρπάσει η τακτική που μαχόταν.

Θα ήταν περίπου 18 χρονών. Πριν ξεψυχήσει, κοίταξε βαθιά μέσα στα μάτια το στοχασμό μου και χαμογέλασε. Ξαφνιάστηκα. Δεν ξέρω αν χαμογέλουσε σε μένα, ή στο θάνατο που φτερούγιζε για να τον πάρει.

Σήκωσε με κόπο το δεξί του χέρι, πήρε από το λαιμό του ένα σταυρό που κρεμόταν,

τον φίλησε κι έγειρε το κεφάλι πλάγια, ξεψυχώντας με καρφωμένο στα χείλη του το χαμόγελο.

Όμως η έκπληξή μου έμελλε να κορυφωθεί όταν τραβώντας το σαρίκι του για να τον ξαπλώσω χάμω ξεχύθηκαν απ' το κεφάλι του μισό μέτρο κατάμαυρα μαλλιά. Τότε μόνο κατάλαβα πως ήταν γυναίκα. Βουβάθηκα. Ήταν κάτι που δεν το περίμενα. Ένοιωσα στο λαιμό μου έναν κόμπο να με πνίγει. Ήταν η πρώτη φορά που συνειδητοποίησα ότι η μοίρα των αλεξιπτωτιστών θά 'ταν πολύ δύσκολη στην Κρήτη. Έφυγα, αφήνοντας τη σκέψη μου κάτω από τη γέριχη ελιά, κοντά στη νεκρή κοπέλα".

Γεγονός δεύτερο: Συνέβη όταν η Φρουρά του Ηρακλείου (14η Βρετανική Ταξιαρχία), Ταξχος Τσάπελ, θα αναχωρούσε με πλοία που έφθασαν από την Αλεξάνδρεια στις 03:00 της 29ης Μαΐου, χωρίς να ειδοποιηθούν οι Έλληνες συμπολεμιστές τους. Πάνω σ' αυτό το γεγονός, ο τότε διερμηνέας των Άγγλων, και αργότερα ήρωας της αντίστασης στην Κρήτη, αφηγείται:

"Ένας γέρος καπετάνιος με ψαρά μαλλιά - ένας από τους πιο γνωστούς καπετάνιους - ήλθε να δει τον Ταξίαρχο Διοικητή (14ης Βρετανικής Ταξιαρχίας) και εγώ ήμουν διερμηνέας. "Παιδί μου", είπε, ακουμπώντας το χέρι του στον ώμο του Ταξιάρχου. "Το ξέρουμε όλοι πως θα φύγετε απόψε. Δεν πειράζει. Θα ξαναγυρίσετε με το καλό. Αφήστε μας όμως όσα τουφέκια περισσότερα μπορείτε για να συνεχίσουμε εμείς τον αγώνα". Ο Ταξίαρχος, βαθιά συγκινημένος, από όσα άκουσε από τον γέρο καπετάνιο του παρέδωσε όσα όπλα μπορέσαμε να συγκεντρώσουμε".

Γεγονός τρίτο: Ο αρχιστράτηγος των συμμαχικών δυνάμεων (N/Z Φράνκμπεργκ) σημειώνει εις την πολεμική του έκθεση. "Ολόκληρος ο λαός της Κρήτης ήθελε να πολεμήσει. Δεν έχω αμφιβολία ότι, αν είχαμε καιρό, θα μπορούσαμε να συγκεντρώσουμε δύο πλήρεις μεραρχίες".

Στρατός και λαός αδελφοποιημένοι, ανάμεικτοι, συναγωνίζονταν εις πράξεις άφθαστου ηρωισμού. Για πρώτη φορά στην ιστορία του ολοκληρωτικού εκείνου πολέμου ο επιδρομέας αντιμετώπισε όχι τυπική στρατιωτική αντίσταση, αλλά παλλαϊκή κινητοποίηση ασυνήθους και απίθανης εκτάσεως.

Για Γερμανό στρατιώτη δεν ήταν επικίνδυνος εχθρός μόνον ο κάθε στρατιώτης, αλλά και ο κάθε πολίτης, η κάθε γυναίκα και το κάθε παιδί που συναντούσε. Να τι γράφει Γερμανός αξιωματικός στο προσωπικό του ημερολόγιο: "Εις την Κρήτην μόνον οι πέτρες δεν εσηκώνοντο μοναχές των να μας κτυπούν. Κάθε έμψυχον μας επολέμει μέχρι της υστάτης του στιγμής".

Όλα αυτά τα παράτολμα και απροσδόκητα έκαναν ν' αντιληφθούν αυτοί αυτομάτως και ενστικτωδώς την κολοσσιαία σημασία της ελληνικής ιστορίας, το αδόκητο ύψος, στο οποίο μπορεί να εξαρθεί ο προνομιούχος της ιστορίας λαός των Ελλήνων, κάθε φορά που αγωνίζεται για ανεξαρτησία και ελευθερία.

ζ. Η αξία της Μάχης

Οι Κρήτες το Μάη του 41 στ' όνομα της Ελλάδος εκπλήρωσαν το χρέος. Και τούτο ακριβώς είναι η ηθική καταξίωση της μάχης τους, ώστε να δέχονται μ' εμπιστοσύνη την απόφαση των "κριτών".

Αλλά ας ακούσουμε τι έγραψε στην έκθεσή του ο άμεσα υπεύθυνος Γερμανός στρατηγός Στούντεντ για την υπόψη μάχη.

"Δι εμέ ως Διοικητού των Γερμανικών μονάδων αλεξιπτωτιστών οι οποίες κατέλαβον την Κρήτην, το όνομα της νήσου ταύτης συνδέεται με πικράς αναμνήσεις. Ομολογώ

ότι επλανήθην εις τους υπολογισμούς μου, ότε συνεβούλευσα αυτήν την επίθεση. Αποτέλεσμα ήτο να χάσω πολυτίμους αλεξιπτωτιστάς, τους οποίους εθεώρουν παιδιά μου, αλλά και να εκλείψουν πλέον οι σχηματισμοί αλεξιπτωτιστών, τους οποίους είχαν δημιουργήσει εγώ ο ίδιος".

Η μάχη τελείωσε γεμάτη δόξα και φως, ύστατη προσφορά και δίδαγμα λαού που πιστεύει βαθιά, ότι ουδεμία αξία έχει η ζωή, όταν ο άνθρωπος δεν δύναται να ζήσει ελεύθερος.

Αλλά η μάχη έχει την προβολή της πολύ πιο πέρα από τον εθνικό μας χώρο.

Οι ειδικοί μελετητές του Β' ΠΠ τονίζουν συνεχώς την αποφασιστική συμβολή της - την άμεση και έμμεση - στην ήττα των θεσμών και των δυνάμεων που είχαν σκληρά ανακόψει την ανθρώπινη πρόοδο.

Ο αντίκτυπός της έφθασε στα πέρατα της οικουμένης. Οι Ιάπωνες, μολοντί ταγμένοι στο αντίπαλο στρατόπεδο χαιρέτησαν το ολοκαύτωμα με ιπποτικές εκδηλώσεις. Η εφημερίδα "Χρόνος" του Τόκιο έγγραφε: "Προτείνομεν ως ζήτημα υπέρτατου καθήκοντος τιμής, όπως δημιουργηθεί έκτακτον Τάγμα "Ιπποτών της Κρήτης", δια να τιμηθεί με ειδικόν παράσημον κάθε πολίτης, κάθε στρατιώτης και κάθε αξιωματικός που έλαβε μέρος εις την παραδοξότεραν και ενδοξότεραν μάχην της Ιστορίας, τη Μάχη της Κρήτης".

Τέλος, νομίζω, δεν υπάρχει λόγος να επαναλάβουμε τις επαναλήψεις. Φθάνει να σκεφθούμε τι θα γινόταν σήμερα στον κόσμο, αν δεν συντριβόταν ο αγκυλωτός σταυρός, για να συλλάβουμε εντελώς το κορυφαίο νόημα της θυσίας των μαχητών της μάχης.

Ιδιαίτερα επί του σημείου τούτου, ο Βρετανός ιστορικός Alan Clark αναφερόμενος στην αντίσταση του κρητικού λαού, σημειώνει: "Πόσο διαφορετικός θα ήταν πιθανόν ο ρους της ιστορίας, αν ένα χρόνο πριν οι κάτοικοι της Δύσης είχαν δείξει το ίδιο σθένος, όταν τα χωριά τους δέχονταν την ίδια εισβολή από τους Γερμανούς".

3.ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Κρήτη θυμάται και βραβεύει τη μάχη και τους μαχητές της. Σεμνή και αδιάκριτη. Γιατί η Κρήτη δεν θρηνεί συνήθως αυτούς που πέφτουν στη μάχη. Αλλά από το βάθος της μνήμης προβάλλει μια εικόνα. "Ω λαιμοί των αθώων παιδιών μας, ω πλευρά σεβάσμια των μητέρων, γερόντων κόμαι εις το αίμα αθλίως βρεγμένοι". Μπροστά σε τούτη την απάνθρωπη παράσταση, η αλύγιστη λυγίζει και "μαυροφόρου αναλαβούσα τάξη" προσφέρει πάνω στους αθώους τάφους τη σπονδή των μύρων και των δακρύων της.

Να πως οι μετέπειτα γενεές τραγούδησαν την πύρρειο νίκη των Γερμανών, που ναι μεν κατέλαβαν την Κρήτη, αλλά δεν την κατέκτησαν.

Τραγούδι Ριζίτικο, πρώτο

Ο Χίτλερ πείσμα το 'βαλε/ στην Κρήτη να πατήσει

Οπού 'ναι το χρυσό κλειδί/ ούλης τση Μεσογείου

και 'ριχνε βόμβες στα χωριά/ τσ' ανθρώπους να φοβίσει

ο ουρανός σκοτεινίασε/ γίνηκε η μέρα νύχτα

κι η θάλασσα φορτούνιασε/ που η γη βαθιά τζη 'πόνειε

πέφτανε αλεξιπτωτιστές/ σαν αστακοί οπλισμένοι

Μα η ψυχή του Κρητικού/ που φόβο δεν κατέχει

ορμά με λύσσα σαν θεριό/ τσι Γερμανούς να πνίξει

ο κόσμος εξετάσθηκε/ τσι Κρητικούς θαυμάζει

γιατί μπροστά στη Λευτεριά/ Χάρο δε λογαριάζουν
Κρήτη, γεννήτρα τσ' αντρείας.

Τραγούδι Ριζίτικο, δεύτερο
Κρήτη εκάτεχες εσύ/ τι μοίρα σε προσμένει
κι όμως απεφάσισες/ να γίνεις δοξασμένη
χιλιάδες Αλεξιπτωτιστές/ πέσαν στα χώματά σου
μ' αμέσως αντικρύσανε/ πια είναι η λεβεντιά σου

Κρήτη μου όμορφο νησί/ Κρήτη μου δοξασμένη
θεριά σε πολεμήσανε/ μα πάντα ήσουν αντρειωμένη.

Τραγούδι Ριζίτικο, τρίτο
Χίτλερ να μην το καυχηθείς/ πως πάτησες στη Κρήτη
ξαρμάτωτη την ήρρηκες/ και λείπαν τα παιδιά της
στα ξένα πολεμούσανε/ πάνω στην Αλβανία
Αλλιώς θά 'βλεπες πόλεμο!

Για τον ηρωισμό των 300 νέων Ευελπίδων που αυθορμήτως και παρά τις αντίθετες
διαταγές έδωσαν το δικό τους παρόν και συνέδραμαν τον υπέρ πάντων αγώνα, να πως
τους τραγούδησε η Μούσα.

Όταν εκηρύχθη ο πόλεμος/ είμαστε Ευελπάκια
όλοι γερή κορμοστασιά/ μας λέγαν καναρινάκια.
Στης Κρήτης τ' αφηγά βουνά/ στ' όμορφα ακρογιάλια
τους Γερμανούς κτυπήσαμε/ σαν γνήσια παλικάρια.

Κι όντας δεν μας απόμεινε/ μπαρούτι μήτε σφαίρα
και τα πνευμόνια έσπασαν/ φωνάζοντας "αέρα"

Πήραμε τις ανηφοριές/ όλοι αγάλι - αγάλι
χωρίς νερό και νηστικοί/ μα μ' όρθιο το κεφάλι.

Παντού το χρέος κάναμε/ για την Ελλάδα εν πρώτοις
Ευέλπιδες εμείναμε/ Ευέλπιδες της πρώτης.

Στο σημερινό μνημείο στο Κολυμπάρι Χανίων αναγράφεται:
Το μνημείο σας Ευέλπιδες/ τη θάλασσα αγναντεύει
και σας κουβαλά τον αγέρα το λύκνισμα/ και της αλμύρας τη γεύση.

Το δίστιχο που ρίχθηκε σαν προκήρυξη από τα αεροσκάφη των Συμμάχων στην
κατεχόμενη από τους Γερμανούς Κρήτη για να εμπυχώσουν ακόμα περισσότερο τον
Κρητικό λαό έλεγε τα εξής:

"Υπομονή κι Υπομονή/ καρτέρι και καρτέρι
και τούτος ο ανήφορος/ κατήφορο θα φέρει".

Ενώ τέλος το δίστιχο που αναφέρεται στην επιτυχία της μάχης είναι το παρακάτω.
"Κρήτη δεινοπαθούσα/ ανά τους αιώνες
την ανδρειοσύνη στους Γερμανούς εδίδαξες/γράφοντας νέους Μαραθώνες".

Ναι!

Η ηρωική παλαιϊκή αντίσταση του κρητικού λαού και των συμμαχικών δυνάμεων, που υπερασπίζονταν τη μεγαλόνησο, ήταν από τους παράγοντες, που κατέστησαν πύρρεια τη νίκη των Γερμανών. Ο Χίτλερ, που με μισή καρδιά είχε επιτρέψει αυτήν την επιχείρηση σταθμό στα παγκόσμια στρατιωτικά χρονικά, απογοητεύτηκε.

Αναλογιζόμενος τις βαρύτατες απώλειες της μοναδικής του μεραρχίας αεραγημάτων, τονίζεται, και πάλι, πως έλεγε: "η εποχή των αλεξιπτωτιστών παρήλθε....."

Περίληψη

Η Μάχη της Κρήτης, τον Μάιο του 1941, απέναντι στους Γερμανούς αποτελεί εποποιία για την ιστορία του Έθνους μας, αλλά και ειδικότερα για τον Κρητικό λαό. Η συμβολή της στην αναχαίτιση των ιμπεριαλιστικών φιλοδοξιών του Χίτλερ και του φασιστικού του καθεστώτος υπήρξε σημαντικότερη για όλο τον κόσμο. Στο άρθρο, που παρατίθεται, εξυμνείται ο ηρωισμός και η αυθεντία των Κρητών, ενώ αναφέρονται και χαρακτηριστικά περαστικά της Μάχης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Η Μάχη της Κρήτης: ΔΙΣ/ΓΕΣ εκδόσεις 1967
2. Η Μάχη των Ολίγων: Βιβλίο Αντγου ε.α. Θρασύβουλου Ιωάν. Τσακαλώτου, επιτίμου Αρχηγού ΓΕΣ: έτους 1971
3. Η Μάχη της Κρήτης: Περιοδικό Στρατιωτική Ιστορία, Τεύχος 12, έτους 1997, Υπτγου ε.α. Ελευθ. Παπαγιαννάκη.
4. Εργασία: ΥΕΑα Αντωνίου Εμμ. Νιργιανάκη έτους 1968.
5. Ποιήματα: Βιβλίο Μιχ. Γ. Βαβουράκη έτους 1992.
6. Ποιήματα: Παπά Στυλιανού.